

Oikeilla olosuhteilla mahahaavaa vastaan

Mahahaava on hevosilla erittäin yleinen. Joidenkin tutkimusten mukaan jopa 90 % kilpahevosista kärsii mahahaavasta, mutta sitä tavataan yllättävän usein myös ”olohevosilla” ja pikkuvarsoilla. Muutos jatkuvasti syövästä aroeläimestä säännöllisten ruokailuaikojen kesyhevoseksi ei ole käynyt aivan kivuttomasti. Oireiden perusteella mahahaavaa voidaan epäillä, muttei diagnosoida. Ainoa varma keino löytää mahalaukun haavaumat on tähyystys.

Hyvinkään hevossairaalan eläinlääkäri Elina Palhovuolle hevosten mahahaavat ovat arkipäivää. Hyvinkäällä tähytetään hevosten mahalaukkuja lähes päivittäin.

– Eri tutkimuksista riippuen mahahaavan yleisyys vaihtelee kilpailevilla laukkahevosilla 80 – 100 % välillä, ravureilla 70 – 90 % välillä. Varsoilla ja ratsuilla esiintyvyys on 50 – 60 % luokkaa, Palhovuuo kertoo. Suhteessa eniten mahahaavoja tavataan valmennukseen siirtyneiltä nuorilta hevosilta.

Vatsahappoja erittyy syömisestä riippumatta

Hevosella sekä mahalaukun rakenne että toiminta poikkeaa ihmisen vastaavasta. Hevosen maha on kaksiosainen: mahan yläosa eli epiteeliosa on ihoa muistuttavan levyepiteelin peittämä ja kestää vatsahappoja huonosti. Alempaa mahan osaa kutsutaan rauhasmahaksi, se on happoa erittävän limakalvon peittämä ja kestää vatsahappoja melko hyvin.

Hevonen on laiduneläin, joka on tarkoitettu syömään jatkuvasti korsirehua. Hevosen vatsahappojen erityis ei riipu ruokailusta, vaan hevonen erittää vatsahappoja, pääasiassa suolahappoa, koko ajan. Myös paastoava hevonen erittää vatsahappoja ja mahan pH laskee nopeasti erittäin alas.

– Jo yön yli ruuatta oleminen on hevoselle paastoa. Jos ajatellaan että hevonen syö yöheinänsä parissa tunnissa, niin siitä seuraa helposti yli kuuden tunnin paasto ennen aamuheiniä. Tänä aikana vatsahapot pääsevät jylläämään mahassa, kun suojaavaa rehumassaa ei siellä enää ole, Palhovuuo muistuttaa.

– Heinäverkko yöksi on yksi mahdollinen ratkaisu. Se parantaa tilannetta edes vähän, kun hevonen ei pysty syömään heiniään kovin nopeasti.

Hevosen mahan tähyystys.

Ihmisellä mahahaavan aiheuttaa yleensä stressi. Vaikka kilpailevilla hevosilla tavataan mahahaavaa levossa olevia useammin, ei stressiä ole pystytty osoittamaan hevosilla vaivan syyksi.

– Liikunta aiheuttaa painetta mahaan, ihan jo tavallinen ravikin. Silloin rintakehän puristus nostaa mahahappoja ylös rauhasmahasta herkälle epiteelialueelle. Stressi saattaa vaikuttaa mahahaavan syntyyn myös välillisesti; stressaava hevonen yleensä syö ja juo huonosti, ja se altistaa mahan haavaumille, kertoo Palhovuuo.

Mahassa oleva korsirehu suojaa tutkimusten mukaan herkkiä mahan seinämiä liikunnan aiheuttaman paineen nostamilta vatsahapoilta. Liian suuri väkirehun määrä suhteessa korsirehun määrään heikentää tätä suojaominaisuutta ja voi myös sitä kautta pahentaa mahahaavaa.

Epäselvät oireet

Vielä muutama vuosikymmen sitten mahahaava oli hevosilla melko tuntematon tauti. Se ei kuitenkaan ole mikään

muoti-ilmiö, vaan kyse on yksinkertaisesti diagnosoinnin mahdollistumisesta tekniikan kehittyessä. ”Huonomahaisia” hevosia on ollut aina, mutta vasta viime vuosina maha on voitu tähyystää ja nähdä mitä sieltä löytyy. Hevosen vatsan tähytykseen tarvitaan vähintään kaksi metriä pitkä tähystin eli endoskooppi. Tarkemman tutkimuksen mahdollistaa vasta kolmemetrinen tähystin. Sellainen löytyy Suomesta ainakin Hyvinkään hevossairaala ja Yliopistollisesta eläinsairaala.

– Perinteisiä ”ravurivatsahaavoja” eli mahan levyepiteeliosan haavaumia on voitu tähyystää jo pidemmän aikaa, mutta vasta kolmemetrillä endoskoopilla on mahdollista päästä tutkimaan mahanporttia ja ohutsuolen alkua. Mahanportin tutkiminen on hyvin tärkeää siksi, että tutkimusten mukaan epiteeliosan haavaumilla ja mahanportin alueen haavaumilla ei ole yhteyttä toisiinsa. Epiteeliosa voi siis näyttää aivan siistiltä, vaikka mahanportin alueella olisi vakavia muutoksia, Palhovuuo

Tähystystä varten hevonen tuodaan pakko-piiltuuseen ja se rauhoitetaan. FWB-tamma Roanne ottaa tutkimuksen lunkisti.

sua ja kokeillaan ensin ranitidiinia, vaikka se on annosteltava kolmesti päivässä tasaisin väliajoin, Palhovuo kertoo.

Lisäksi mahahaavan hoidossa voidaan käyttää sukralfaattia. Se toimii eri tavalla kuin happosalpaajat, eli muodostaa suojaavan kalvon haavauman päälle. Sukralfaatti ei yksin riitä hoidoksi, mutta se poistaa mahahaavan oireita.

Olosuhteiden muutos tärkein hoito

Ennuste mahahaavan hoidossa on aina hevoskohtainen. Osalla sairastuneista kyse on kerran elämässä esiintyvistä ongelmista, mutta toisilla vaiva toistuu olosuhteista riippuen. Kaikki potilaat eivät mahahaavasta parannu enää käyttöhevosiksi, ja toiset tarvitsevat jonkin asteista lääkitystä mahdollisesti loppuelämänsä ajan. Hoitoajan pituus vaihtelee.

– Tärkeintä on selvittää, mitkä olosuhteet parhaiten tukisivat juuri tämän kyseisen hevosen parantumista ja oireettomana pysymistä, Palhovuo toteaa.

– Mahahaavadiagnoosin jälkeen hevosen elinolosuhteet tulee muuttaa hoitoa tukeviksi. Paras keino ennaltaehkäistä mahahaavan syntyä on vapaa heinäruokinta. Vapaasti saatavilla oleva hyvälaatuinen heinä on myös tärkein hoitotoimenpide sairastuneelle hevoselle.

Laitumelle siirto yleensä auttaa hevosta,

Hevoselle asetetaan sieraimen kautta ruokatorven alkuun ontto muoviputki, jotta tukimus tuntuisi hevosesta mahdollisimman vähän epämiellyttävälle. Tähyystin viedään mahaan putken läpi. Putki suojelee myös kallista endoskooppia joutumasta edes vahingossa hevosen hampaiden ulottuville.

kertoo.

Tutkimusta varten hevosta paastotetaan vähintään 16 tuntia, jotta mahalauku tyhjenee. Tähyystykseen hevonen rauhoitetaan, ja tähystin viedään sieraimen kautta vatsaan, johon pumpataan ilmaa tutkimuksen helpottamiseksi. Mahalaukun pintaa voidaan tarvittaessa myös huuhdella vedellä. Mahahaavan vakavuusaste määritellään haavaumien laajuuden ja syvyyden perusteella.

Mahahaava voi olla oireeton, mutta yleensä hevonen oireilee jollain lailla. Tavallisimpia oireita ovat huono ruokahalu, valikoiva syöminen, lievät ähkyn oireet, huono karva, hampaiden narskuttelu ja löysät ulosteet. Koska oireet ovat yksilöllisiä, ei mahahaavaa voi todeta vain niiden perusteella. Oireet voivat olla myös hyvin epämääräisiä, ainoa mahahaavasta kertova oire voi olla vaikkapa heikentyneet suorituskyvyt.

– Ainoa varma keino diagnosoida mahahaava on tähystys. Oireiden perusteella mahahaavaa voidaan toki epäillä, muttei varmistaa.

– Hevosta voidaan lääkittää ilman tähystystäkin, mutta tähystyksen hintaan verrattuna mahahaavälääkkeet ovat niin kalliita, että eläinlääkäriin virallinen diagnoosi kannattaa ehdottomasti hankkia. Tällöin eläinlääkärikuluvakuutettu hevonen voi vakuutuksesta riippuen saada lääkkeitä korvausta, Palhovuo muistuttaa.

Hyvinkään hevossairaalassa ensimmäinen mahantähystys maksaa noin 250 euroa, kontrolli viitisenkymppiä vähemmän. Lääkkeiden hinnat ovatkin sitten aivan eri luokkaa. Tällä hetkellä tehokkain lääke vatsahaavaan on omepratsoli (kaup-

panimelta GastroGard). Esimerkiksi ravureilla yleiseen epiteeliosan haavaumaan käytetään yleensä kolmen viikon kuuria, joka maksaa noin 800 euroa. Vatsahaavan vakavuudesta riippuen hoito voi tosin kestää neljästä jopa 12 viikkoon, joten hyvä vakuutus on vatsahaavapotilaan omistajan kukkarolle kullannarvoinen.

Toinen vatsahaavan hoidossa käytetty lääke on ranitidiini. Se on käytössä edullisempi, sillä se maksaa vain noin kolmanneksen omepratsolin hinnasta, mutta se tulee annostella useammin.

– Toiset hevoset reagoivat paremmin toiseen lääkkeeseen ja toiset toiseen. Vakuutetuille hevosille hinta ei ole ongelma, joten yleensä päädytään lääkkeitä tehokkaampaan, eli omepratsoliin. Se on helppokäyttöinen ja annostellaan vain kerran päivässä. Jos hevosta ei ole vakuutettu, yritetään usein ensin omistajan kannalta edullisinta ratkai-

Eläinlääkäri Elina Palhovuo

vaikka laidunhevosillakin mahahaavaa tavataan. Väkirehuruokinta jätetään ainakin lääkehoidon ajaksi kokonaan pois, tai lasketaan minimiin ja korvataan mahdollisuuksien mukaan öljypohjaisilla rehuilla.

– Tärkeää on saada hevosen ruokinnasta sokerit ja nopeat hiilihydraatit pois, Palhovuo selvittää.

– Käyttöhevosen energiantarve voidaan väkirehujen sijaan tyydyttää öljyillä. Lisäksi voidaan antaa rasva-, proteiini- ja kuitupitoisia rehuja, esimerkiksi pellavaa.

Vaikka laitumelle siirto saattaa kohentaa hevosen yleiskuntoa silminnähdessä ilman lääkitystäkin, ei hevosta yleensä ole mahdollista jättää kokonaan lepoon. Mahahaava tuottaa hevoselle usein myös kipuja, joten lääkehoidon aloittamisessa ei tulisi aikailaa. Lääkekuurin ajan Palhovuo kuitenkin suosittelee pitämään hevosta levossa, jotta liikunnan aiheuttama mekaaninen paine mahaan ei häiritse parantumista. Jos valmistuksen aloittaminen aiheuttaa mahahaavan uusimisen, voidaan hevoselle syöttää jatkossa mahahaavalääkkeitä ennaltaehkäisevästi. Markkinoilla on myös paljon erilaisia lisärehuja ja muita valmisteita, joiden väitetään parantavan mahan toimintaa ja auttavan mahahaavan hoidossa. Vaikka näillä rehuilla ei lääkkeeseen verrattavaa tehoa ole, on niistä kuitenkin käyttäjäkokemuksien perusteella ollut apua joillekin hevosille.

– Jos jostakin lisärehusta tuntuu olevan apua, kannattaa sitä hevoselle antaa, Palhovuo kehottaa.

– Vain kokeilemalla oppii, miten juuri tämän hevosen elämä pidetään sellaisena, ettei vatsahaava uusi. Joskus siihen auttaa pihatto ja vapaa heinä, joskus jokin vatsarehu. Joskus apua on vain jatkuvasta lääkityksestä. Kroonikoille on myös mahdollista tehdä jatkotutkimuksia, kuten koepalan otto ja antibioottiliiketokeylu.

– Aina on joku sellainenkin, jolle oikein mikään hoito ei tepsii. On muutama hevonen mahahaavan takia lopetettukin.

Johanna Virtanen

Mahahaava muutti suunnitelmat

Nummelalaisella Anna Sillanpäällä on kaksi hevosta, joilla molemmilla on diagnosoitu mahahaava. Ensimmäisenä reagoi hannoverilainen ruuna World Dream eli Ville.

– Ville oli ollut jonkin aikaa hitaan ja huonon oloinen, ja sen maha oli ollut löysällä. Sitten eräänä lauantai-iltana se sai ähkyn oireita ja vein sen päivystykseen EKK:lle. Sillä diagnosoitiin mahahaava ja se sai GastroGard –kuurin. Tukihoitona syötin sille Pronutrinia, ja se toipui ihan ok, Sillanpää kertoo.

Sillanpää harmittelee sitä, että oikean hoidon löytyminen kesti turhan pitkään.

– Villellä ei ollut selkeitä oireita, joten kesti liian kauan tajuta, että sillä oli jotain pahemminkin vialla.

Kun Sillanpää vaihtoi hevosineen toiselle tallille, alkoivat ongelmat uudestaan. Molemmat hevoset stressasivat muuttuneita olosuhteita, esimerkiksi tarhausjärjestystä, ja kieltäytyivät syömästä. Ulkoilun ajan ne juoksisivat aidan viertä, eivätkä koskeneet heiniinsä.

Tällä kertaa Sillanpää aloitti GastroGardin syöttämisen heti oireiden pahennuttua, eli jo ennen kuin molemmat hevoset tähystettiin. Tähystyksessä FWB-tamma Roannelta löydettiin selkeä pitkä haava mahanportin kohdalta. Villeltä taas ei löytynyt yhtä isoa haavaa, vaan laikkuja ympäri rauhasmahaan. Hoitona molemmille jatkettiin GastroGardia.

– Vaihdoin hevoseni taas toiselle tallille, jotta saisin niiden elinolosuhteet muuttumaan paranemista edistäviksi. Ei kyllä ole ihan helppoa löytää hyvää tallipaikkaa kahdelle hevoselle järkevän matkan päästä kotoa, Sillanpää toteaa.

Jutuntekopäivänä Roanne oli saapunut kontrollitähystykseen ja sai kunnian toimia näissä kuvissa mallina. Uutisetkin olivat hyviä. Eläinlääkäri Palhovuo totesi Roannen mahan olevan jo selkeästi parempi, ja GastroGard –hoidon pääsisi sen osalta lopettamaan noin viikon kuluessa. Villen kontrollitähystys oli vasta tulossa, mutta sen osalta Sillanpää pelkäsi uutisten olevan huonompia.

– Ville ei ole parantunut mielestäni yhtä hyvin kuin Roanne, sen kohdalla lääkekuuri varmaan jatkuu vielä.

Anna Sillanpää ja Roanne

